
MEDLEMSBLAD

Nr. 125

Juni 2010

Nordøst for nordre Billingen, like ved grensen til Eidskog, ligger Brusen, en plass der tiden så å si har stått stille i 150 år. Les mer om Brusen side 18. Foto: Tove Embre.

**Vi ønsker at dere slutter opp om våre arrangementer
og at dere får en varm og fin sommer!**

Tredjeklassinger på Austmarka 1980

Foran fra venstre: Yvonne Saaler Nabben, Hege Nordkvist, Anna Gylterud, Siri Skjæret, Mari Lene Gundersen, Anne Grethe Dalbakk, May Steffenstorpet.

Bak: John Sverre Nordby, Ole Martin Øverby, Geir Wiker, Roar Sørmoen, Gine Marit Smerud, Tore Bjørnstad, Tom Erik Nordkvist, Svein Erik Bakken, Øyvind Asak, Egil Sletten.

Bakerst til høyre: lærer Harald Christen Larsmon.

Foto: Larsson, Kongsvinger.

Innhold

Klassebilde 1980	2
Nytt fra laget	3
Årsmøtet	5
Austmarka Marken	8
Skarnes bussruter	9
Konfirmanter 1947	15
Brusen	18
Paukmjal	20
Sagn	22
Uvanlige stedsnavn	24
Dikt	25
Regler og forskrifter	26
Austmarka-kongen	27
Hvor er dette?	28
Godt sagt	29
Austmarka-nytt	30
Guide-kurset	31

Nytt fra laget

Gaver til laget

Fra Ole Martin Øverby: Stor gran fra Fagernestomta (se egen omtale).
 Fra Axel Olsson: Reimskjøter til Sjøviksaga, nytt blad til stokksag, samt diverse redskap. 10 gevinster til utlodning på vårt årsmøte – flere av givene vil være anonyme. Fra Jo Harry Linnerud: Trebormaskin som før ble brukt til å bore gjennom trekabber som ble brukt til vannledning. Maskinen ble fraktet gratis til Tunct av Tor Arne Gunnarsbråten. Fra Erik Haugen: Heimsmidd navar, merket 1850. Fra Johnny Vinterstad: Treskøyter etter Arne Arnesen. Trolig er dette skøytene han satte "verdensrekord" med, da han etter eget utsagn gikk fra Bruket i Mitandersfors til nordenden av Varalden (10.000 meter) på 10 minutter! Hjertelig takk for gavene.

Nye medlemmer

May Wangen, Austmarka. Tormod Solvin, Oslo. Geir Bondeson, Helgeboda, Sverige. Ingebjørg Skogli, Austmarka. Jim Holt, Austmarka,

5-torpsvandring 19. juni

Lørdag 19. juni kl. 12.00 arrangerer vi guidet vandring til fem finnetorp på Varaldskogen. Start ved Varaldskog skole. Derfra besøker vi finneplassene Ratikken, Otertjernet, Kvåho, Varaldskogberget og Nordgarden. Turen er 5-6 km lang med høydeforskjell ca. 135 meter. Vi tar en rast ved Kvåho og spiser medbrakt niste.

Midtsommer på Tunet

Fredag 25. juni fra kl. 17.00 innbyr vi alle til midtsommertreff på badeplassen ved Tunet. Austmarka Vel og Historielaget ønsker velkommen til en uformell samling, der vi holder varm grill og dere tar med grillmat og drikke. Det er anledning til å starte med et bad, vi har allsang – og vi ønsker at noen tar med et instrument, gjerne trekkspill eller gitar. Vel møtt!

Slåttedugnad i Abborhøgda

Lørdag 31. juli er det dugnad på å slå graset i Abborhøgda. Vi får betalt av Statskog for å slå og rydde vekk graset rundt husene der, samt et par ekrer. Dette vil kunne gi kjærkomne penger i lagets kasse.

Vi trenger flere folk med rive, noen med ljå, ryddesag eller motorklippemaskin – og noen som kan servere oss mat som blir innkjøpt.

Frammøte ved garasjen nede ved vegen til Abborhøgda kl. 9.00. Med tanke på bevertning ber vi om at du melder fra til Åge, tlf. 62 82 61 47 om du kan stille opp.

Velkommen til slåttonn og sosialt samvær!

Kjerkevegmarsj 21. og 22. august

Finnskogen Turistforening innvier nymerket kjerkeveg fra Brødbøl til Eidskog kirke ved Matrand lørdag 21. og søndag 22. august. Arrange-

mentet er i samarbeid med Austmarka Historielag og Eidskog Museums- og Historielag. Lengde begge dager er ca. 9 km.

Lørdag: Fra Brødbøl til Gartanstjernet (vest for Klemetsbråtan). Oppmøte kl. 11.00 ved Gartanstjernet.

Søndag: Fra Gartanstjernet til Eidskog kirke. Oppmøte kl. 11.00 ved Eidskog kirke.

Dugnadsfest 20. august

Fredag 20. august kl. 17.00 inviterer vi til grillfest på Austmarka Bygdetun. Alle som på en eller annen måte har gjort en innsats for Historielaget i løpet av det siste året, er velkommen til gratis grillmat og drikke, samt kaffe og kaker. Ved dårlig vær samles vi på Arstun. NB! Våre medhjelpere bør notere seg dette nå, da det ikke blir gitt annen innbydelse.

Vel møtt til velfortjent fest!

Årsmøtet

Søndag 21. mars holdt Historielaget årsmøte. 30 av lagets medlemmer hadde funnet veien til Arstun for å høre om lagets aktiviteter i 2009.

Aktiviteter

Styrets årsberetning vitner om stor aktivitet også i 2009. Av arrangementer er nok Austmarka Marken den viktigste, men i denne kategorien kommer også medlemsfest, vandring, temadager med film, utstilling og bilder, badstubading, julegransbrenning, grillfest med mer.

Som alltid ble det også dette året gitt ut 4 nummer av medlemsbladet og produsert årskalender der Framhaldsskolen 1954-1969 var et gjennomgående tema. Hele opplaget av kalenderen ble solgt på kort tid. Historielaget har etter hvert pådratt seg en betydelig boligmasse. I løpet av året er det lagt ned betydelig dugnadsarbeid i den siste nyervervelsen, Nystun fra Kolbjørnsrud.

Av prosjekter som er i startgropa kan vi nevne det å få på plass en gangbru over elva mellom Nordre og Søndre Hørsjøen, Hørsjøbrua, og

å kunne presentere Austmarkas største gran for publikum på et egnet sted på TUNET.

I løpet av høsten og våren er det gjennomført et guide-kurs med god oppslutning, og vi har avsluttet registreringen av gravminnene på kirkegården.

Det foregår betydelig samarbeid med andre lag og foreninger. Styret har deltatt i møtevirksomhet i Norsk Skogfinsk Museum, Finnskogtinget, Kongsvinger Museumsforening, Skogfinske Interesser i Norge og Kvinnemuseet – Museene i Glåmdal for å nevne noe.

Regnskap

Regnskapet er samkjørt med de øvrige avdelingene i Norsk Skogfinsk Museum, men blir spesifisert for hver avdeling slik det ble presentert på årsmøtet. Museets frist for innlevering av revidert regnskap er etter Historielagets årsmøte. Regnskapet ble derfor godkjent av årsmøtet under forutsetning av at det godkjennes av revisor. Regnskapet viser inntekter på omlag 212 000 kroner og utgifter på om lag 195 000 som gir et overskudd på 17 000 kroner. Det er imidlertid lagt inn en utgift på snaut 9 000 kroner til forsikringer, - en utgiftspost som betales av museet. Det endelige overskuddet vil derfor være om lag 26 000 kroner.

På bakgrunn av høye utgifter til elektrisk strøm ble styret oppfordret til å undersøke muligheten for bygge om til mindre hovedsikringer for å redusere nettleien.

Arbeidsprogram og budsjett

Mange av Historielaget prosjekter er årlige og løpende som medlemsblad og kalender, drift av Sjøviksaga og Mølla og å ta vare på bygningsmassen. Vi skal naturligvis videreføre arrangementer som Marken, temakvelder, vandringer, og vi skal fortsette å dokumentere og ta vare på bilder og gjenstander.

Budsjettet for 2010 balanserer med 313 000 kroner. Økningen i forhold til regnskapet inneværende år har sammenheng med bevilgninger fra Skogfinske interesser i Norge og tippemidler til bruk på Hærsløbrua. De største inntektskomponentene utover bevilgningene er naturlig nok medlemskontingenten, Marken og kalenderen. De største utgiftskomponentene utover Hærsløbrua er vedlikehold og reparasjoner av bygninger, trykkekostnader (blad og kalender) og elektrisk strøm.

Valg

Valgkomiteens forslag til styre og utvalg var uten motkandidater og fikk enstemmig tilslutning.

Leder:	Vidar Pedersen (valgt for 1 år)
Nestleder:	Åge Sørmoen (valgt for 2 år)
Kasserer:	Rolf Amundsen (valgt for 2 år)
Sekretær:	Knut Holmen (ikke på valg)
Styremedl.:	Eivor Dahl (ikke på valg), Per Skoglund (valgt for 2 år) og Anne Lise Solbergseter (valgt for 2 år)
Varamedl.:	Mona Øverby (valgt for 1 år) Elisabeth Lindberget (valgt for 1 år) og Kåre Lunderbye (valgt for 1 år)

Bygdetunet: Knut Holmen (leder), Erik Hamre (ny), Bjørn Dybing, Aud Dybing, Kåre Svendsen, Grethe Svendsen, Gunnar Johnsen og Per Thoresen Møller

Bilder, intervjuer og skrifter: Oddvar Jakobsen, Åge Sørmoen og Vidar Pedersen

Kulturminnesmerker: Oddbjørn Evensen, Kåre Lunderbye, Thor A. Rønning og Bjørn Moen.

Markenskomite: Rolf Amundsen, Tor Bråthen, Elisabeth Lindberget, Bente Fjellvang (ny), Hugo Torp (ny) og Geir Bottilsrud (ny).

Representantskapet i Skogfinsk Museum: Rolf Amundsen, Vidar Pedersen og Kåre Lunderbye (vara).

Representantskapet i Kvinnemuseet - Museene i Glåmdal: Rolf Amundsen og Åge Sørmoen (vara).

Styret i Kongsvinger Museumsforening: Vidar Pedersen (medlem), Kåre Lunderbye (vara).

Materialforvalter: Kjell Eriksen.

Utleiere av Arstun og TUNET: Laila og Kåre Støkker.

Red. komite for medlemsbladet: Åge Sørmoen og Vidar Pedersen

Etter årsmøtet ble det servert kaffe og kake, loddet ut flere flotte ting og vist noen korte filmklipp fra hverdagslivet på 50- og 60-tallet

Austmarka Marken 14. august

Vi kan foreløpig tilby følgende program:

Underholdning (ikke bestemt)

Aktiviteter for barna: Snckring, skyting, ponniriding, kjøring med hest og kjerre samt dyreskue. (kanskje mer)

Hesteskokasting

Tjærebrenning

Veving i Bråstastua

Slektsforskning

Historielagets stand og utlodning

Kiosk med kaffe, vafler, pølser, brus og is

Servering av tradisjonsmat, rømmegraut og gritstappe

Arstun: Utstilling, samt utstilling av gamle bilder fra vårt arkiv

Mange bodplasser med forskjellig innslag, men vi tar i mot flere

Auksjon ved låvebrua v/ Oddvar Neby

Åpning av Vestbredden, sti på vestsiden av elva i Austmarka

Utviklings regi

Dansefest på kvelden i regi av Kulturkompaniet

Arrangementet starter kl. 10.00

Hjertelig velkommen til årets Austmarka Marken

Rolf Amundsen.

Bli kjent med Finnskogen

Finnkulturforening arrangerer den lokal- og slektshistoriske bussturen "Bli kjent med Finnskogen" lørdag 10. juli. Turen starter kl 9 fra Tanken i Svullrya. Noen steder på turen: Borketorpet, Mengkroken, Slettmoen, Lindberget og Jammerdal på Brandval Finnskog samt Varaldskogen på Vinger Finnskog. Guide: Jan Myhrvold. Varighet ca 4 ½ time. Pris kr 200,- Påmelding til Jan Myhrvold, e-post jan@fennia.nu eller mobil 977 07604.

Skarnes bussruter

Av Åge Sørmoen

15. mai 1922 vedtok Vinger herredsstyre å gi Konrad og Oscar Skarnes tillatelse til å trafikere strekningen Austmarka - Åbogen med rutebil. Dette innledet en buss- og godstrafikk som varte fram til 1957 for familien Skarnes.

Brødrene Skarnes bodde på Hammar langs vestsida av vassdraget, og dit var det ikke bilveg på 1920-tallet. De parkerte sine biler ved Larsmoen og rodde over elva for å komme heim.

Oscar Skarnes med en av de første bussene. Den hadde 17 sitteplasser og langsgående seter. Bildet tilhører Karl Oskar Skarnes.

Bilparken

Den første bussen var en Chevrolet med langbenker etter hver side og med plass til 17 passasjerer. I 1928 ble det kjøpt inn en ny Graham Brothers buss med hele 60 hestekrefter. Den var innvendig bygd som den forrige med 17 seter. På 1930-tallet ble det kjøpt en Mercedes buss som gikk i mange år. Karl Holmen var fast sjåfør på den. En Volvo lastebil kom også før krigen. Den ble bygget om til buss. Det var en såkalt snutebil, og den ble kalt "oksen".

Bussparken ble holdt oppdatert, og selskapet hadde 3-4 busser. Den siste som ble innkjøpt, var en Commer i 1956. Det var rene luksusbussen, med takluke, gardiner og fine, røde setetrekk.

Oscar med Chevrolet personbil. Den hadde generator under krigen. I bakgrunnen ses Kiærbygningen. Bildet tilhører Karl Oskar Skarnes.

Det ble også drevet varetransport av forskjellig slag. Posten til og fra Austmarka ble sendt med bussen. Ellers var det egen godsbil som

fraktet mjølk og varer. De hadde lastebil til å kjøre ved, køl - og under krigen også knott til bilgeneratorene.

Selskapet hadde dessuten en bil som det kunne settes sjukebåre i, og en Chevrolet personbil som iblant ble brukt når bare noen få passasjerer skulle fraktes.

Oscar overtar

Etter noen år ble Oscar Skarnes eneieier av busselskapet. Rundt 1930 bygde han hus og garasjeanlegg i Holmenlia. Huset heter Granheim, men blir på folkemunne kalt Svingen, da en stikkveg ned til Holmen tar av der.

Oscar giftet seg med Gunda Haugen fra Hofoss. De fikk tre barn, Gunhild, Turid og Karl Oskar. Oscar døde i 1952, 64 år gammel. Etter det drev Gunda busselskapet fram til NSB overtok bilene i 1957. Det var også kafé i Svingen, spesielt for ventende passasjerer. Gunda styrte selskapet med sikker hånd i fem år. Hun hadde hjelp med regnskapene, ellers holdt hun god orden på bussenes tilstand, rutetabeller og arbeidstider for sjåførene.

Gunda Skarnes

Sjåfører

Skarnes-bilene hadde behov for mange sjåfører, fire-fem til enhver tid. Det er ikke lett å huske alle som har vært borti bilrattene i Svingen, men jeg har fått opplysninger om disse:

Oscar og Konrad var de første, sammen med søskenbarnet Ola Skarnes. Videre nevnes Karl Holmen, Harald Moen, Per Hornmoen, Gunnar Høegh, Vidar Fjeld, Ingvar Haakerud, Ottar Haakerud, Gustav Haakerud, Andreas Aafloen, Erling Nordby, Sverre Nordby, Amund Johnsrud.

